

מחשבה למעשה
בית מדרש ללימוד והוראת ההלכה
בראשות הרב בוטרמן שליט"א

בעלון השבוע...

ברכה אמעשה // מאכאים שבער הסעודה <
פרש השבוע // 'אק' ה' אג חכמי' <
האכא שבער // דיני הקדאה די'עקד <
דיבור אמעשה // קבאג אשון הכע <

אג האון נגן אקנא גמ ככאבג www.kollel.org.il

הרב לייב לויטן

ברכה למעשה

מאכלים שבתוך הסעודה

כשלא אכל כזית, או שרק אם זה בתוך הסעודה וזה חלק מהסעודה אז זה נפטר בברכת המוציא, אבל אם אכל פחות מכזית אין כאן סעודה וממילא אין מה שיפטור אותו.

ומצינו במגן אברהם שהסתפק כשאוכל לחם לא בשביל לשבוע אלא רק לפטור את שאר המאכלים ועיקר סעודתו זה הבשר והדגים, אם הלחם פוטר את שאר הסעודה או לא. וכתבו האחרונים שבאופן כזה עדיף שלא יאכל פת בכלל ויברך על כל דבר כברכתו.

ובאופן שאוכל פחות מכזית פת זה יותר חמור כיון שאין כאן כלל סעודת פת, וכתב באגרות משה ח"ד מא' שלפני שנכנס לסעודה יש להחליט בדעתו אם הולך לאכול כזית מהלחם או לא, ואם חושב שיאכל פחות מכזית, לא יאכל כלל לחם, ובאופן שאוכל כזית פת, יש לו לאכול בכדי אכילת פרס היינו לכתחילה תוך שלוש דקות ואח"כ יוכל לאכול את שאר התבשילים.

ג. פירות ומיני מתיקה בתוך הסעודה כפי שהתבאר, דברים שהם לא חלק מהסעודה ובאים לקינוח, טעונים ברכה בתוך הסעודה. ודברים אלה נקבעים לפי דעת רוב בני האדם ולא לפי כל אחד ואחד. וכמו כן אפילו אם ידע בשעת ברכת המוציא שהולך לאכול את הקינוח, לא פטר אותו. ופירות שדרכם להיאכל עם הפת כגון סלט וולדורף, אין מברכים עליו גם אם נאכלים בלי הפת. ופירות מבושלים כתב בשו"ע שהם ג"כ נחשבים כקינוח וטעונים ברכה, אבל פירות שמתבשלים עם

א. בגמ' ברכות מבואר שישנם שלש חלוקות במאכלים שנאכלים בתוך הסעודה לעניין הברכה. מאכלים שבאים ללפת את הפת, דהיינו שהם נאכלים יחד עם הפת ממש, או אפילו אין דרכם להיאכל עם הפת עצמה אבל הם נאכלים לשובע והם עיקר הסעודה, כגון מיני תבשילים, דייסה, בשר דגים וכדו', הם נטפלים לפת ולא מברכים עליהם לא לפנייהם ולא לאחריהם. מאכלים שאינם מעיקר הסעודה אלא באים לקינוח ולעונג כגון מיני פירות או ממתקים וכדו', אין להם שייכות לסעודה ומברכים עליהם ברכה ראשונה אבל בברכה אחרונה נפטרים בברכת המזון.

חלוקה שלישית לגבי מאכלים שאחרי הסעודה וסילוק שולחן עורכים שולחן מחדש ומגישים מיני מאכלים, אף דברים שבעצמותם הם עיקר הסעודה כגון בשר ודגים, יש לברך עליהם עליהם ברכה ראשונה ואחרונה משום שהמוציא וברכת המזון פוטרם רק דברים שבאים תוך עיקר הסעודה. וכתבו הראשונים שדין זה לא מצוי בינינו היום לפי שאין רגילות למשוך ידיו מן הפת עד ברכת המזון. ובשולחן ערוך סימן קע"ז ס"א פסק להלכה את שלושת החלוקות הללו. במאמר זה ננסה להביא דוגמאות ואופנים שונים שבהם הדינים משתנים.

ב. אכל פחות מכזית פת מצוי לפעמים שנוטלים ידים ואוכלים שיעור מועט של לחם ואז מתחילים לאכול שאר מאכלים ותבשילים ולא חוזרים לאכול פת, ויש לדון בכזה מקרה האם ברכת המוציא פטרה את שאר המאכלים אפילו

הרב יונתן גרוזמן

הלכות שבת

דיני הבדלה בדיעבד

משקה המהווה תחליף לייין. והנה בימינו קשה למצוא משקה שדרך לקבוע עליו ושתיה עיקר השתייה ממנו ואין זה מצוי אלא במשקאות ממותקים, אמנם בממותקים יש לדמותם למה שכתב במשנ"ב ברצו ס"ק י' וז"ל: ועל קוואס ובארשט מוכח מט"ז בסימן קפב ואליה רבה שם דאף בשעת הדחק אין מברכין, דאף שההמון שותין אותן, מכל מקום לא חשיבי וכמו מים הוא. והטעם מבואר במהרש"ל שהביא במשנ"ב כיון שרוב שתיית הבינוניים מהם, והיינו שאין בהם חשיבות כיון אלא עומדים לשתיית הכל כמים. וכן ידוע בשם מרן החזון איש שנקט שבזמנינו אין חמר מדינה כלל, ומשום כך אין להקל ולהבדיל על משקאות הללו. ולעניין בירה וקפה, הנה אף שבעבר היתה הבירה משקה חשוב להגישו ולכבדו, כיום אין דרך לשתותו ולכבד בו, ובוודאי שא"א להגדירו כמשקה שעיקר שתיית בני העיר ממנו, ועל כן נראה שאין לדונו כחמר מדינה כלל. וקפה, כיון שהוא משקה חשוב שרגילות לקבוע עליו ולכבד בו ודרך רוב אנשי העיר לקבוע עליו יש להקל בשעת הדחק שיוכל להחשב

המשך דיני שעת הדחק למאושפז בבית חולים. **א.** כשאין לאדם יין או מיץ ענבים להבדלה האם יכול להבדיל על משקאות אחרים כגון מיצים או בירה וקפה? **תשובה:** לכתחילה אין להבדיל אלא על יין ומיץ ענבים בלבד, אולם באונס גמור יש לחלק בין בירה לקפה, שבירה אינה חמר מדינה ואין להבדיל עליה כלל, אבל קפה כיון שיתכן לדונו כחמר מדינה מוטב להבדיל עליו משלא יבדיל על הכוס כלל. **מקור הדין:** בגמרא בפסחים (קז). מבואר שאמימר הבדיל על שכר כשהתברר לו שהוא חמר מדינה, ומכח זה פסק השו"ע (רצו ס"ב) שאפשר להבדיל על שכר אם הוא חמר מדינה, וה"ה לשאר משקין חוץ מן המים, וביאר בשערי תשובה כוונתו בשאר משקין שהם חמר מדינה דווקא. ובהגדרת חמר מדינה כתב במשנ"ב (רעב ס"ק כד): שאין יין מצוי בכל העיר בשנה הזו, ועיקר שתייתו הוא משכר, ושאר משקין, ואם יש שם יין אלא שהוא ביוקר מקרי מצוי. ובב"ה שם הביא בשם הרמב"ם שאף אם יין מצוי אלא שעיקר שתייתו משכר נחשב חמר מדינה. והרי שהגדרת חמר מדינה הוא

השיעורים שיימסרו השבוע בהלכות שבת מפי רבני הכולל:

- אלעד** - ראש הכולל הרב אלדד בוטרמן שליט"א יום ג' בשעה 21:00 בבית הכנסת דרך החיים רחוב רבי מאיר 7
- רחובות** - הרב לייב לויטן-יום ב' שעה 21:00 בבית הכנסת פא"י רחוב עזרא 35
- פתח תקווה מרכז העיר** - הרב אביעד באבאי- יום ד' בשעה 21:00 בבית המדרש חברון רחוב טרומפלדור 62
- פתח תקווה שכונת גני הדר** - יום ב' הרב אהרון דואר במתנ"ס הדרים רחוב קהילות יעקב 8
- פתח תקווה שכונת עמישב** - יום ג' הרב פסח זק בשעה 21:00 בית הכנסת איילת השחר רחוב שבט אשר 13
- בני ברק שיכון ג'** - הרב אהרון דואר - יום ג' בשעה 20:30 בבית הכנסת המרכזי רחוב חזון איש 74
- בני ברק קרית הרצוג** - יום ד' הרב אהרון דואר בשעה 21:00 בבית הכנסת היכל שמואל רחוב נויפלד 10

כל המעוניין שיתקיים שיעור הלכה באזור מגוריו מפי אחד מרבני הכולל יש ליצור עמנו קשר במייל

בשר או אורז בד"כ נחשבים כדברים שבאים מחמת הסעודה ואינן טעונים ברכה. **ד.** **שתיה בתוך הסעודה** קיימא לן שאין אכילה בתוך שתיה, כל שתיה נחשבת לדבר שבא מחמת הסעודה. ולכן כל שתיה שבאה להרוות גם אם זה מיצי פירות אינן טעונים ברכה. ודנו הפוסקים במיצי פירות מרוסקים שאם שותה אותם למתיקות

פרשת השבוע

הרב שמואל הררי

אלא שיסוד גדול למדתנו אימנו רחל בכוחות הנפש. דרכו של אדם כאשר חסר לו דבר מה אותו אין הוא מסוגל להשיג בכוחותיו שלו ויתרה מזו הוא גם משתוקק אל הדבר וחושק בו באופן עז עד למאוד. והנה לאחר תקופה תפילותיו נענות והוא מקבל את מבוקשו הרגש, והשמחה, הפליאה על הנס ממלאים את כולו, אבל לא לאורך זמן נשאר מצב זה. אחרי תקופה מתמוססים הם ההרגשים והריגושים ורישומו של הנס אט אט נמחה ואותו אדם כבר מקבל את המצב כ"מובן מאליו", וכך צריך הוא להיות ואין לו בזה שום חידוש. זכרה גם זכרה רחל את כל היסורים שעברה עד אשר זכתה להגיע לרגע הנכסף להיות גם היא צלע בהקמתו של העם היהודי. ולכן כדי שלא תגיע לידי מצב של שכחה ושל הרגל בנס שנעשה לה בהולדת בנה קוראת היא את שמו יוסף כי אסף השם את חרפתו. וזהו ביאור המדרש רק אדם שכבר רגיל בכך שיש לו ילדים ועצם העובדה שהעניין מראשו ועד סופו זה נס נמצא אצלו בתת ההכרה מסוגל לכעוס ולאבד את עשתונותיו כאשר ילדו מבלי משים לב שובר, מאבד, מלכלכך וכ"ו אבל הוא שוכח שזה נס, אותו הילד שהרגע שבר ולכלך. וזו היא ה"חרפה" ולכן קראה רחל אימנו את שמו יוסף שבכל פעם יעמוד לנגד עיניה שזה נס, זה לא טבע, זה יוסף. ורק מתוך הבנה והרגשה כזו אפשר לבוא ולבקש ממנו יתברך יסף השם לי בן אחר, כי גם מה שהיה וכן מה שיהיה הכל נס "יוסף". (הדברים מבוססים על דברי הרב י. יעקבסון שליט"א)

ותהר ותלד בן ותאמר אסף אלוקים את חרפתי (ל, כג) רחל אימנו לאחר סיום שנות עקרותה קוראת היא לבנה הבכור יוסף ושני סיבות יש לה לשם זה. ראשית על איסוף החרפה ושנית בקשה ותפילה לבן נוסף. ומבואר ברשב"ם על התורה שכלפי השם של אסיפת החרפה היינו מלשון אסף, והאות יו"ד הנוספת זה ביחס לבקשה לבן נוסף. ובביאור הענין של החרפה אותה אסף האלוקים מביא רש"י דברי אגדה מפליאים ביותר וז"ל "כל זמן שאין לאשה בן אין לה במי לתלות סרחונה, משיש לה בן תולה בו, מי שבר כלי זה בנך, מי אכל תאנים אלו בנך". ולפלא, עומדת רחל אימנו שויתרה על חתונתה עם יעקב בראשונה, ולאחר מכן חיכתה עוד שבע שנים נוספות לנישואיה שלה, לאחר כל מסע תלאות זה, נאלצת רחל לגלות שגם היא כדרכן של שאר אימותינו, עקרה היא. ואילו אחותה לאה שלה ויתרה רחל יולדת בן אחר בן וזוכה להיות זו, שממנה תכונן האומה הישראלית. רחל מתבטאת על עצמה שללא ילדים, "מתה אנוכי", היא סוחרת עם לאה ביעקב בתמורה לדודאים ומנהלת מאבק עיקש אולי יותר מכל שאר האימהות לזכות בפרי בטן. א"כ הכיצד הוא שלאחר כל זאת השם אותו היא בוחרת לבנה מביע את שמחתה שכעת יש לה את מי להאשים בכל מיני מעשי קונדס שזאטוטים דרכם בכך. עוד יש להקשות ממה נפשך אם אכן הילד הוא ששבר מדוע נקרא הדבר "סרחונה"? ואם אין ידו של הילד במעל הנ"ל וכי רחל משקרת היא בהאשמתה אותו.

כחמר מדינה ויוכל להבדיל עליו (מהגאון ר' עמרם פריד שליט"א). וכן דעת הגרש"ז (שש"כ פ"ס הערה יח') שקפה כל עוד חם נחשב חמר מדינה, וכן דעת הגרי"ש אלישיב (הלכות שבת בשבת) שנחשב חמר מדינה.

ב. כשאין לאדם יין או חמר מדינה להבדיל האם יכול לאכול?

תשובה: כתב השו"ע (רצו ס"ג): שאם אין לאדם לא יין ולא שכר ושאר משקין, יש אומרים שמותר לו לאכול, ויש אומרים שאם מצפה שיהיה לו למחר לא יאכל עד למחר שיבדיל. ובמשנ"ב סק"א: ויש להחמיר כסברא אחרונה זו, אם לא באדם חלש

שקשה לו התענית יכול לסמוך אדעה ראשונה. והנה יש לידע, שהלכה היא בשו"ע ריש סימן רצט שמותר אדם תמיד לכתחילה לשתות מים קודם להבדלה.

ג. עד מתי יכול אדם להבדיל בדיעבד?

תשובה: פסק השו"ע (רצט ס"ו) שאם שכח ולא הבדיל יכול להבדיל עד מוצאי יום שלישי, וכן פסק הרמ"א. מוסיף השו"ע: דווקא ברכת בורא פרי הגפן והמבדיל בין קודש לחול, אבל ברכת הנר והבשמים אינו מברך אלא במוצאי שבת. והטעם במשנ"ב ס"ק טז ששלושה ימים הראשונים שייכים לשבת שעברה. עוד כתב בשם רע"א שבמוצאי יו"ט אם שכח להבדיל מבדיל רק ביום ראשון בלבד.

הרב אהרן דואר

דיבור למעשה

קבלת לשון הרע

שאלה: ראובן פגש את שמעון - חברו משכבר הימים, ושמע ממנו לשון הרע עסיסי על חבר נוסף.

ראובן ידע את דברי החפץ חיים שאסור מהתורה לקבל לשון הרע על יהודי, והחליט בליבו שהוא רק ישמע את הלשון הרע, אך לא יקבל אותם, כלומר הוא לא יאמין להם באופן מוחלט אלא ידחה אותם מליבו.

לאחר שראובן שמע את דברי הגנאי, הוא הרגיש שהוא דווקא כן מאמין למה הוא שמע, וכל מה שהוא ניסה לומר לעצמו שהוא לא מאמין – "לב יודע מרת נפשו", וידע בנפשו שהוא לא מצליח להסיר את דברי הגנאי מליבו.

ועתה שאלתו בפיו: **א.** האם באמת מותר לשמוע לשון הרע מבלי לקבל אותו. **ב.** מה יעשה אדם ששמע לשון הרע, ורוצה לא להאמין ללשון הרע, האם מספיק לומר שהוא לא מאמין, או שצריך באמת לא להאמין גם בלב.

תשובה: א. אסור לשמוע לשון הרע, אפילו אם בוודאי לא יאמין לדברי הגנאי. וזה לשון החפץ חיים (כלל שישי הלכה א'): "אסור לקבל לשון הרע

מן התורה, בין שהוא מהדברים שבין אדם למקום, או מהדברים שבין אדם לחבירו, דהיינו שלא נאמין בליבו שהסיפור הוא אמת, כי על ידי זה יבזה בעיניו מי שנאמר עליו, **ואפילו אם לא יסכים לו בפירוש לסיפורו**, דאי לאו הכי, הרי הוא שונה את העוון בכפליים, שהוא מספר ומקבל". וכן בהלכה ב' "אף על שמיעת לשון הרע לבד דם כן יש איסור מן התורה, אף דבעת השמיעה אין בדעתו לקבל את הדבר, כיון שמטה אוזנו לשמוע".

ב. בפשטות אם מקבל בליבו את דברי הגנאי על חברו עובר על "לא תשא שמע שוא" אפילו אם בפה אומר שאינו מקבל את הדברים. כמו שכתב בספר הזכרון לרבי ראובן גרוזובסקי, שכיון שיסוד האיסור של לשון הרע הוא 'חובות הלבבות' כמובא בשערי תשובה, שיש בלשון הרע שתי מידות רעות, א. שאוהב למצוא פגם וקלון בחבירו. ב. שלא ירחק מדבר שקר, ולא שייך לומר בזה דברים שבלב אינם דברים – דעיקר חובתה הוא בלב.

